

Leerlijn eerste hulp Rode Kruis-Vlaanderen

Rode Kruis
Vlaanderen

helpt
helpen

Inhoud

Inleiding.....	1
Ontwikkelingsdoelen en eindtermen	2
Leeswijzer	9
Leerlijn eerste hulp	11
Eerste hulp in het gezondheidsbeleid van de school	17
Materiaal Rode Kruis-Vlaanderen.....	20

Inleiding

Elke dag gebeuren er tientallen kleine en grotere ongevallen op scholen, goed voor een 100.000 schoolongevallen per jaar. In het kleuteronderwijs en in de lagere school gebeuren de meeste ongevallen op de speelplaats of tijdens de les lichamelijke opvoeding. In het secundair onderwijs doet zich dat vooral voor tijdens de praktijkles en op weg van en naar school¹. Tussen 2015 en 2019 raakten elke dag 14 kinderen gewond in een verkeersongeval op weg naar of van school terug naar huis². **Weet jij als leerkracht wat je moet doen? Hoe zorg je ervoor dat ook je leerlingen weten hoe ze kunnen helpen?**

Rode Kruis-Vlaanderen ontwikkelde een leerlijn over eerste hulp. Een leerlijn geeft aan hoe leerlingen voor een bepaald leergebied kunnen komen tot het realiseren van de eindtermen. De leerlijn eerste hulp wil dan ook een kapstok bieden aan leerkrachten om aan ontwikkelingsdoelstellingen en eindtermen een concrete invulling te geven.

De leerlijn eerste hulp wil een praktisch instrument zijn waarmee leerkrachten of scholen meteen aan de slag kunnen gaan. **De leerlijn biedt een overzicht van leerinhouden doorheen de verschillende onderwijsniveaus.** Dit gaat van kleuteronderwijs, over lager onderwijs, tot secundair onderwijs. Binnen elk thema wordt een onderscheid gemaakt tussen kennis, vaardigheden en attitudes. De leerlijn is **evidence-based ontwikkeld** in samenwerking met het Centrum voor Evidence-based Practice van Rode Kruis-Vlaanderen. De leerlijn eerste hulp richt zich in eerste instantie op **eerste hulp**. Enkele aspecten met betrekking tot preventie komen ook aan bod.

Het is belangrijk om te weten dat de leerlijn een adviserende leidraad is. Elke school dient het gegeven te vertalen naar de eigen situatie, praktijk, werkvormen, instrumenten ... De leerlijn dient dus school- en klasspecifiek te worden gemaakt.

Heb je een vraag over de leerlijn, over lesmaterialen of over opleidingen?

Contacteer ons dan via onderwijs@rodekruis.be. Meer informatie vind je terug op www.rodekruis.be/onderwijs.

Surf ook eens naar www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/ehbo-op-school. De Vlaamse overheid vertelt je over het belang van eerste hulp op school, legt uit hoe je aan de slag kan gaan met eerste hulp en geeft praktijkvoorbeelden en achtergrondinformatie.

(1) Vlaamse Onderwijsraad. Vitaminen voor een gezondheidsbeleid op school. Brussel: Vlaamse Onderwijsraad, 2009.

(2) VIAS. 2020, online, [https://www.vias.be/nl/newsroom/elke-dag-raken-14-kinderen-gewond-in-een-verkeersongeval-op-weg-naar-of-van-school-terug-naar-huis-/,](https://www.vias.be/nl/newsroom/elke-dag-raken-14-kinderen-gewond-in-een-verkeersongeval-op-weg-naar-of-van-school-terug-naar-huis-/) laatst geraadpleegd op 5 januari 2022.

Ontwikkelingsdoelen en eindtermen

Ontwikkelingsdoelen kleuteronderwijs

Onderstaande lijst bevat ontwikkelingsdoelen die enerzijds expliciet verband houden met eerste hulp (cursief gedrukt) en anderzijds ontwikkelingsdoelen die op een meer impliciete manier gelinkt zijn aan eerste hulp. Deze selectie is niet sluitend.

Lichamelijke opvoeding

1. Motorische competenties

- 1.16: De kleuters kunnen komen tot rustervaringen.
- 1.39: De kleuters kunnen gerichte aandacht opbrengen voor verschillende sensorische prikkels en deze rustig laten inwerken.

2. Gezonde en veilige levensstijl

- 2.10: De kleuters ontwikkelen een goede hygiënische gewoonte en weten dat zij schoeisel en kledij moeten aanpassen aan de omstandigheden.

3. Zelfconcept en het sociaal functioneren

- 3.8: De kleuters kunnen zich emotioneel uiten binnen aanvaardbare grenzen.
- 3.9: De kleuters kunnen in bewegingssituaties respectvol rekening houden met de veiligheid en de vermogens van andere kleuters en passen hun handelingen aan.

Nederlands

1. Luisteren

- 1.6: De kleuters kunnen de bereidheid vertonen om naar elkaar te luisteren en om zich in te leven in een boodschap.

2. Spreken

- 2.2: De kleuters kunnen spreken over ervaringen of gebeurtenissen uit de eigen omgeving of over wat ze van anderen vernamen.
- 2.3: De kleuters kunnen spreken over gevoelens als blijheid, angst, verdriet, verwondering.
- 2.9: *De kleuters kunnen de hulp of medewerking van anderen inroepen.*

5. Taalbeschouwing

- 5.4: *De kleuters beseffen dat bepaalde symbolen (pictogrammen, lettertekens ...) dienen om boodschappen over te dragen.*

Mens en maatschappij

1. Mens

- 1.1: De kleuters kunnen bij zichzelf onderkennen wanneer zij bang, blij, boos of verdrietig zijn en kunnen dit op een eenvoudige wijze uitdrukken.
- 1.2: De kleuters kunnen in een eenvoudige taal een recent gebeurde situatie waarbij zij betrokken waren in dialoog met een volwassene, beschrijven en vertellen hoe zij zich daarbij voelden.
- 1.3: De kleuters tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen in eigen mogelijkheden.
- 1.5: De kleuters kunnen bij anderen gevoelens van bang, blij, boos en verdrietig zijn herkennen en kunnen meeleven in dit gevoel.
- 1.7: De kleuters kunnen een gevoeligheid tonen voor de behoeften van anderen.

4. Ruimte

- 4.1: De kleuters kunnen een menselijke figuur tekenen met de belangrijkste lichaamsdelen (het hoofd, de romp, de benen, de armen, de oren, de ogen, de neus en de mond) op de juiste plaats.
- 4.5: De kleuters kennen de betekenis van volgende pictogrammen: de pijl, de uitgang en het toilet.
- 4.10: De kleuters herkennen in hun omgeving plaatsen waar ze veilig kunnen spelen en waar niet.
- 4.11: *De kleuters beseffen dat het verkeer risico's inhoudt.*

Wetenschappen en techniek

1. Natuur

- 1.9: *De kleuters kunnen bij zichzelf en bij anderen het verschil tussen ziek, gezond en gewond zijn herkennen.*
- 1.10: De kleuters kunnen in concrete situaties gedragingen herkennen die bevorderlijk of schadelijk zijn voor hun gezondheid.
- 1.11: De kleuters tonen goede gewoonten in hun dagelijkse hygiëne.
- 1.12: De kleuters weten dat ze door de inname van sommige producten en planten ziek kunnen worden.

2. Techniek

- 2.8: *De kleuters zijn bereid hygiënisch, veilig en zorgzaam te werken.*

Eindtermen lager onderwijs

Onderstaande lijst bevat eindtermen die enerzijds expliciet verband houden met eerste hulp (cursief gedrukt) en anderzijds eindtermen die op een meer impliciete manier gelinkt zijn aan eerste hulp. Deze selectie is niet sluitend. De attitudes werden met een asterisk (*) aangeduid.

Vakgebonden eindtermen

Lichamelijke opvoeding

1. Motorische competenties

- 1.2: *De leerlingen kunnen veiligheidsafspraken naleven.*
- 1.3: *De leerlingen kennen de gevaren en risico's van bewegingssituaties en kunnen deze inschatten en signaleren.*
- 1.8*: De leerlingen zijn bereid om een sfeer van rust te creëren.

3. Zelfconcept en het sociaal functioneren

- 3.1*: De leerlingen zijn bereid een opdracht vol te houden en af te werken.

Mens en maatschappij

1. Mens

- 1.2: De leerlingen kunnen beschrijven wat ze voelen en wat ze doen in een concrete situatie en kunnen illustreren dat zowel hun gedrag als hun gevoelens situatiegebonden zijn.
- 1.3*: De leerlingen tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen, gebaseerd op kennis van het eigen kunnen.

4. Ruimte

- 4.14: *De leerlingen kunnen de gevaarlijke verkeerssituaties in de ruimere schoolomgeving lokaliseren.*

Wetenschappen en techniek

1. Natuur

- 1.1: *De leerlingen kunnen gericht waarnemen met alle zintuigen en kunnen waarnemingen op een systematische wijze noteren.*
- 1.19: *De leerlingen beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.*
- 1.20: *De leerlingen kunnen de hulp inroepen van een volwassene in een noodsituatie.*
- 1.21: *De leerlingen kunnen elementaire hulp toedienen bij brandwonden.*

2. Techniek

- 2.16*: *De leerlingen zijn bereid hygiënisch, nauwkeurig, veilig en zorgzaam te werken.*

Leergebiedoverschrijdende eindtermen

Leren leren

- 3: De leerlingen kunnen op systematische wijze samenhangende informatie (ook andere dan teksten) verwerven en gebruiken.
- 4: De leerlingen kunnen eenvoudige problemen op systematische en inzichtelijke wijze oplossen.

Sociale vaardigheden

1. Domein relatiewijzen

- 1.2: De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen.
- 1.3: De leerlingen kunnen zorg opbrengen voor iets of iemand anders.
- 1.4: *De leerlingen kunnen hulp vragen en zich laten helpen.*

Eindtermen en ontwikkelingsdoelen secundair onderwijs

De basis voor deze nieuwe eindtermen wordt gevormd door 16 sleutelcompetenties. De eindtermen worden dan ook geformuleerd in functie van deze sleutelcompetenties en niet langer in functie van vakken of leergebieden. Hierdoor vervalt het onderscheid tussen vak- of leergebiedgebonden en vak- of leergebiedoverschrijdende onderwijsdoelen. De verbinding tussen de onderwijsdoelen en de vakken of leergebieden of vakkenclusters en leergebiedclusters gebeurt via de leerplannen op school.

Je vindt in onderstaande lijst enerzijds eindtermen terug die expliciet verband houden met eerste hulp (cursief gedrukt) en anderzijds eindtermen die op een meer impliciete manier gelinkt zijn aan eerste hulp. Deze selectie is niet sluitend.

Eerste graad (A- en B-stroom)

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid

1.4 *De leerlingen lichten de technieken voor eerste hulp bij ongevallen en noodsituaties toe.*

Met inbegrip van kennis

- Conceptuele kennis
 - Basisstappen EHBO zoals de vier stappen van eerste hulp (volgens geldende richtlijnen)
 - Kenmerken, risicofactoren en theorie van de technieken bij volgende ongevallen: verstuiking, wonde, bloedneus, brandwonde
 - Kenmerken, risicofactoren en theorie van de technieken bij volgende noodsituaties: verdrinking, verstikking, hart- en ademhalingsstilstand

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Vlaamse sleutelcompetentie:

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid

1.5 *De leerlingen passen technieken voor eerste hulp bij ongevallen in een gesimuleerde leeromgeving toe.*

Met inbegrip van kennis

- Procedurele kennis
 - Technieken en hulpmiddelen om eerste hulp bij volgende ongevallen toe te passen: verstuiking, bloedneus, wonde, brandwonde (volgens geldende richtlijnen)

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent

Vlaamse sleutelcompetentie:

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid

Sociaal-relatieve competenties

- 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen. (attitudinaal)
- 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen. (attitudinaal)

Tweede graad

Eindtermen basisvorming voor modernisering (3de leerjaar geldig tot 31/8/2023 en 4de leerjaar geldig tot 31/8/2024)

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid

1.5 *De leerlingen passen technieken voor eerste hulp bij ongevallen en voor noodsituaties toe in een gesimuleerde leeromgeving.*

- Conceptuele kennis
 - Symptomen gerelateerd aan ongevallen en noodsituaties
- Procedurele kennis
 - Toepassen van technieken en hulpmiddelen om eerste hulp bij volgende ongevallen en noodsituaties toe te passen volgens de geldende richtlijnen: versteking, bloedneus, wonde, brandwonde, verdrinking, verstikking, hart- en ademhalingsstilstand.

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent.

1.17 De leerlingen geven feedback over hun eigen gedrag en dat van anderen bij een gebeurtenis aan de hand van aangereikte feedbacktechnieken.

- Conceptuele kennis
 - Samenhang tussen gedachten, gevoelens en gedrag bij een gebeurtenis
- Procedurele kennis
 - Toepassen van feedbacktechnieken
- Metacognitieve kennis
 - Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie: handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën, ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten.

Sociaal-relatieve competenties

- 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen. (attitudinaal)

5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen. (attitudinaal)

Eindtermen basisvorming na modernisering (3de leerjaar geldig vanaf 1/9/2023 en 4de leerjaar geldig vanaf 1/9/2024)

01.01

De leerlingen passen technieken voor levensreddend handelen toe in een gesimuleerde leeromgeving.

Memorie

Technieken voor levensreddend handelen zoals technieken van reanimatie (BLS) met een automatische externe defibrillator (AED), technieken in geval van verdrinking, verstikking, hart- en ademhalingsstilstand

Herhaling van levensreddende technieken in beide graden is van belang om die technieken nadien systematisch in een noodsituatie te kunnen toepassen.

Vlaamse sleutelcompetentie:

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/ gezondheid

05.01

De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie rekening houdend met elkaars grenzen.

Derde graad

Eindtermen basisvorming en specifieke eindtermen voor modernisering (5de leerjaar geldig tot 31/8/2023 en 6de leerjaar geldig tot 31/8/2024)

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid

1.5 De leerlingen passen technieken voor eerste hulp bij ongevallen en voor noodsituaties in een gesimuleerde leeromgeving toe vanuit symptoomherkenning.

- Conceptuele kennis
 - Symptomen gerelateerd aan ongevallen en noodsituaties: verstuiking, bloedneus, wonde, brandwonde, verdrinking, verstikking, hart- en ademhalingsstilstand
- Procedurele kennis
 - Toepassen van technieken en hulpmiddelen om eerste hulp bij volgende ongevallen en noodsituaties toe te passen volgens de geldende richtlijnen: verstuiking, bloedneus, wonde, brandwonde, verdrinking, verstikking, hart- en ademhalingsstilstand
 - Toepassen van reanimatie (BLS) met een automatische externe defibrillator (AED)

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: een vaardigheid in een andere vorm toepassen en integreren met andere kennis en vaardigheden. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn meestal aanwezig.

Sociaal-relatieve competenties

- 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen. (attitudinaal)
- 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen. (attitudinaal)

Eindtermen basisvorming en specifieke eindtermen na modernisering (5de leerjaar geldig vanaf 1/9/2023 en 6de leerjaar geldig vanaf 1/9/2024)

01.01

De leerlingen passen technieken voor levensreddend handelen toe in een gesimuleerde leeromgeving.

Memorie

Technieken voor levensreddend handelen zoals technieken van reanimatie (BLS) met een automatische externe defibrillator (AED), technieken in geval van verdrinking, verstikking, hart- en ademhalingsstilstand.

Herhaling van levensreddende technieken in beide graden is van belang om die technieken nadien systematisch in een noodsituatie te kunnen toepassen.

Vlaamse sleutelcompetentie:

Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/ gezondheid

Leeswijzer

Evidence-based

De eerste versie van deze leerlijn eerste hulp werd in 2014 ontwikkeld aan de hand van de principes van evidence-based practice. Dit betekent dat de conclusies van wetenschappelijke publicaties werden aangevuld met praktijkervaring, expertise van domeindeskundigen en de voorkeur en beschikbare middelen van de doelgroep. De leerlijn kwam dus als volgt tot stand:

- Onderzoek naar wetenschappelijke literatuur over wat kinderen kunnen (leren) met betrekking tot eerstehulptechnieken. De focus lag op kennis, vaardigheden en attitudes die kinderen hierbij kunnen vergaren.
- De dienst Eerste hulp ontwikkelde op basis van deze informatie en op basis van de praktijkervaring van Jeugd Rode Kruis deze leerlijn.
- Een expertenpanel, bestaande uit een aantal ervaringsdeskundigen (leerkrachten, didactici, psychologen, curriculumexperten, arts ...), gaf advies op deze leerlijn. Na inclusie van hun feedback werd de leerlijn definitief gemaakt.

In de huidige versie van de leerlijn werden een aantal aanpassingen doorgevoerd, op basis van een update van wetenschappelijke literatuur en conform de vernieuwde eindtermen voor het secundair onderwijs. De aangepaste leerlijn werd gevalideerd door een extern ervaringsdeskundige ("peer reviewer").

Hoe lees ik de leerlijn eerste hulp?

Verticaal

De leerlijn over eerste hulp behandelt volgende eerstehulpthema's:

- vier stappen in eerste hulp
- reanimeren en defibrilleren
- verslikking
- huidwonde
- brandwonde
- bloeding
- letsel aan botten, spieren of gewrichten
- vergiftiging
- verdrinking

Naast deze thema's is er ook een algemeen thema. Deze bundelt de doelstellingen die gemeenschappelijk zijn in de andere thema's, zoals bijvoorbeeld handen wassen, wegwerphandschoenen aantrekken, hulp inroepen ...

Per thema worden de te bereiken doelstellingen voor de leerlingen telkens weergegeven. Deze doelstellingen vallen onder de domeinen kennis, vaardigheden en attitudes.

- **Kennis:** dit omvat de verworven informatie die op een georganiseerde manier in het geheugen is opgestapeld. Onder kennis valt niet louter het memoriseren, maar ook het begrijpen van die informatie.
- **Vaardigheden:** dit is de bekwaamheid om op een effectieve en efficiënte manier de verworven informatie toe te passen (vaardigheden en kennis kunnen dus nooit los van elkaar gezien worden). Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen routinematig (reproductief of nabootsend) en productief probleemoplossend toepassen. Binnen deze twee toepassingsniveaus, kan je een onderscheid maken tussen cognitief, motorisch en affectief toepassen.
- **Attitudes:** het begrip attitude wordt gebruikt om een verbinding te leggen tussen gevoelens en ideeën van een persoon en zijn gedrag. Een attitude is dus zelf geen gedrag en is ook niet uitsluitend de kennis die mensen over een bepaald onderwerp hebben. Beter is het om te spreken over de bereidheid om bepaald gedrag te tonen.

Horizontaal

De leerlijn eerste hulp plaatst de doelstellingen per onderwijsniveau, gaande van kleuteronderwijs, over lager onderwijs (eerste, tweede en derde graad) tot secundair onderwijs (eerste, tweede en derde graad). Per doelstelling is er per onderwijsniveau plaats voor het volgende:

- **Aanzetten tot (A):** de leerkracht zet de leerlingen aan om de doelstelling te bereiken. Het geven van een aanzet betekent dat de leerkracht er bewust aandacht voor heeft.
- **Kennen/kunnen (K):** de leerkracht doet uitdrukkelijke inspanningen om de doelstellingen te bereiken bij alle leerlingen. De leerlingen kennen en kunnen de leerstof.
- **Herhalen (H):** de leerkracht herhaalt en benadrukt het doel bewust bij de leerlingen. Hij herhaalt bij de leerlingen die het doel al bereikt hebben en streeft het bereiken na bij de leerlingen die het doel nog niet hebben bereikt.

Opmerking: Wanneer geen 'H' meer vermeld wordt nadat een doelstelling reeds bereikt werd (K), moet er aan deze doelstelling geen specifieke aandacht meer geschonken worden.

Als je de leerlijn bekijkt, valt meteen op dat de meeste doelstellingen in de basisschool kunnen bereikt worden. Dat betekent niet dat eerste hulp in het secundair onderwijs beperkt is. Integendeel, zelfs wanneer leerlingen bijvoorbeeld op twaalfjarige leeftijd een bepaalde eerstehulpstechniek onder de knie hebben, is het belangrijk dat ze regelmatig de kans krijgen om deze opnieuw in te oefenen. Herhaling is nodig om handelingen te automatiseren. Dit zorgt ervoor dat leerlingen niet meer over elke stap moeten nadenken. Het spreekt voor zich dat dit in stressvolle situaties, zoals eerstehulpsituaties, bijzonder nuttig is.

Leerlijn eerste hulp

A = Aanzetten tot K = Kennen/kunnen H = Herhalen	KO	1 ^e gr LO	2 ^e gr LO	3 ^e gr LO	1 ^e gr SO	2 ^e gr SO	3 ^e gr SO
ALGEMEEN							
Kennis							
De leerlingen: • weten waarom ze zo snel mogelijk hulp van een volwassene moeten zoeken in noodsituaties;	A	K	H	H			
• kennen het algemeen noodnummer;	A	K	H	H	H		
• kennen de zes principes van eerste hulp;				K	H	H	
• weten wat elke hulpdienst doet.			A	K			
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • hun handen wassen;	K	H					
• wegwerphandschoenen aantrekken en uittrekken;		K	H	H			
• bij het verzorgen van een slachtoffer de zes principes van eerste hulp hanteren;				K	H	H	H
• de symbolen van de hulpdiensten herkennen.			A	K			
Attitudes							
De leerlingen zijn bereid: • hulp te verlenen;	A	K	H	H	H	H	H
• het slachtoffer te troosten;	A	K	H	H	H	H	H
• voor hun eigen veiligheid te zorgen;	A	K	H	H	H		
• een volwassene te halen.	A	K	H	H	H	H	
De leerlingen zien het belang in van: • het halen van een volwassene;	A	K	H	H			
• het verwittigen van de hulpdiensten.		A	K	H			
De leerlingen zijn bereid een voor hen onbekende persoon aan te raken.		A	K	H	H		
De leerlingen zien het belang in van: • het vermijden van besmetting;				K	H	H	H
• het zorgen voor het comfort van het slachtoffer.				A	K	H	H
VIER STAPPEN IN EERSTE HULP							
Kennis							
De leerlingen: • kennen de vier stappen in eerste hulp;		A	A	K	H	H	H
• weten bij het verlenen van verdere eerste hulp welke verwonding als eerste aandacht verdient;				K	H	H	
• kennen het belang van een open luchtweg;				K	H	H	
• weten wanneer ze een slachtoffer in stabiele zijligging moeten leggen.				A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen zorgen voor de veiligheid van: • zichzelf;	A	K	H	H			

A = Aanzetten tot K = Kennen/kunnen H = Herhalen	KO	1 ^e gr LO	2 ^e gr LO	3 ^e gr LO	1 ^e gr SO	2 ^e gr SO	3 ^e gr SO
• het slachtoffer en de omstanders.		A	K	H	H		
De leerlingen kunnen:	A	K	H	H			
• hulp invoeren van een volwassene in een noodsituatie;		A	K	H	H		
• op een correcte manier de hulpdiensten verwittigen;				K	H	H	H
• het bewustzijn en de ademhaling van het slachtoffer vaststellen;				K	H	H	H
• kunnen op een correcte manier het hoofd kantelen en de kin omhoog tillen [techniek];				A	K	H	H
• het slachtoffer in stabiele zijligging leggen [techniek];		A	A	A	K	H	H
• verdere eerste hulp toepassen.							
Attitudes							
<i>Cfr. Attitudes algemene leerlijn</i>							
De leerlingen:	A	K	H	H	H		
• vinden de zorg voor hun eigen veiligheid belangrijk;		A	K	H	H		
• vinden de zorg voor veiligheid ook van het slachtoffer en de omstanders belangrijk;	A	K	H	H			
• zien het belang in van het halen van een volwassene;		A	A	K	H		
• zijn bereid verdere eerste hulp toe te passen waar ze dat kunnen.		A	A	A	K	H	H
REANIMEREN EN DEFIBRILLEREN							
Kennis							
De leerlingen:			A	K	H	H	
• herkennen het pictogram van een AED;			A	K	H	H	
• weten dat het steeds noodzakelijk is om de hulpdiensten te verwittigen bij een bewusteloos slachtoffer (ook wanneer de AED-kast een alarm geeft);			A	K	H	H	
• kennen de functie van een AED;			A	K	H	H	
• kennen en begrijpen de instructies van het toestel;			A	K	H	H	
• weten in welke situatie een AED-toestel gebruikt moet worden;				A	K	H	H
• weten waar je de elektroden moet kleven en waar het niet mag;					K	H	H
• weten dat een AED-toestel veilig is om mee te werken als je het goed gebruikt, en het nooit zal schokken wanneer het niet nodig is;				A	K	H	H
• weten dat het gebruik van een AED-toestel de reanimatie niet vervangt (maar aanvult).				A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen:				A	K	H	H
• een bewusteloos slachtoffer dat niet normaal ademt op een correcte manier reanimeren;				A	K	H	H
• op een correcte manier borstcompressies geven [techniek];				A	K	H	H

A = Aanzetten tot K = Kennen/kunnen H = Herhalen	KO	1 ^e gr LO	2 ^e gr LO	3 ^e gr LO	1 ^e gr SO	2 ^e gr SO	3 ^e gr SO
• kunnen op een correcte manier mond-op-mondbeademing geven [techniek];				A	K	H	H
• de instructies van een AED-toestel correct toepassen;					A	K	H
• de reanimatie combineren met het correct gebruik van een AED-toestel [techniek].					A	K	H
Attitudes							
<i>Cfr. Attitudes algemene leerlijn</i>							
De leerlingen:							
• zien het belang in van het gebruiken van een AED-toestel;				A	K	H	H
• zijn bereid een AED-toestel te gebruiken;				A	K	H	H
• zijn bereid om CPR toe te passen.				A	K	H	H
VERSLIKKING							
Kennis							
De leerlingen kennen het onderscheid tussen een lichte en een ernstige verslikking (verslikking is de meest voorkomende vorm van verstikking).				K	H	H	
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen:							
• correct eerste hulp verlenen bij een verslikking;				K	H	H	
• de techniek 'op de rug slaan' correct toepassen [techniek];				K	H	H	
• de techniek 'buikstoten geven' correct toepassen [techniek].				A	K	H	H
Attitudes							
<i>Cfr. Attitudes algemene leerlijn</i>							
HUIDWONDE							
Kennis							
De leerlingen:							
• herkennen een huidwonde;	A	K	H	H			
• kennen het materiaal nodig om een huidwonde te verzorgen;	A	K	H	H			
• weten wanneer een huidwonde ernstig is en je moet doorverwijzen naar een arts;			K	H	H		
• herkennen een schaafwonde, een snijwonde en een steekwonde;			A	K	H	H	
• kennen het belang van vaccinatie;			A	K	H	H	
• weten waarom tetanus gevaarlijk is en kennen de link met huidwonden;				K	H	H	
• weten dat je iemand met een vreemd voorwerp in de wonde steeds doorverwijst naar een arts;				A	K	H	H

A = Aanzetten tot K = Kennen/kunnen H = Herhalen	KO	1 ^e gr LO	2 ^e gr LO	3 ^e gr LO	1 ^e gr SO	2 ^e gr SO	3 ^e gr SO
• weten dat je iemand met een steekwonde steeds doorverwijst naar een arts;				A	K	H	H
• weten wanneer je iemand met een splinter doorverwijst naar een arts.				A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen:							
• een huidwonde correct verzorgen wanneer water ter beschikking is;	A	K	H	H	H		
• een spiraalverband correct aanleggen [techniek];		K	H	H	H		
• bij een wonde die nog niet vanzelf gestopt is met bloeden, de bloeding stelpen;		A	K	H	H		
• een huidwonde correct verzorgen als er geen of te weinig proper water ter beschikking is;			A	A	K	H	H
• een wonde met een vreemd voorwerp correct verzorgen;					K	H	H
• een splinter correct verwijderen.					K	H	H
Attitudes							
<i>Cfr. Attitudes algemene leerlijn</i>							
De leerlingen zien het belang in van:							
• het gebruiken van een ontsmettingsmiddel (wanneer er geen of te weinig proper water in de buurt is);				A	K	H	H
• het correct verzorgen van een wonde met een vreemd voorwerp.				A	K	H	H
BRANDWONDE							
Kennis							
De leerlingen:							
• herkennen een brandwonde;	A	K	H	H	H		
• weten wat je moet doen bij een brandwonde (ongeacht de graad van de brandwonde);	A	K	H	H	H		
• weten wanneer een brandwonde ernstig is en je moet doorverwijzen naar een arts;		A	K	H	H		
• kennen het onderscheid tussen een eerstegraads-, tweedegraads- en derdegraadsbrandwonde;				A	K	H	H
• weten dat ze de hulpdiensten moeten verwittigen als het een ernstige brandwonde is;			A	A	K	H	H
• weten waardoor je verbrand kan worden (warmte, chemische producten ...).	A	A	A	A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen:							
• een brandwonde correct verzorgen;	A	K	H	H	H		

A = Aanzetten tot K = Kennen/kunnen H = Herhalen	KO	1 ^e gr LO	2 ^e gr LO	3 ^e gr LO	1 ^e gr SO	2 ^e gr SO	3 ^e gr SO
• de hulpdiensten verwittigen als het een ernstige brandwonde is.			A	A	K	H	H
Attitudes							
<i>Cfr. Attitudes algemene leerlijn</i>							
• De leerlingen zien het belang in van het onder stromend water houden van de brandwonde.	A	K	H	H	H		
BLOEDING							
Kennis							
De leerlingen weten:	A	K	H	H	H		
• wat ze moeten doen bij een bloedneus;							
• wanneer ze een slachtoffer met een bloedneus naar een arts moeten doorverwijzen;		A	K	H	H		
• hoe ze een bloeding op een correcte manier kunnen stoppen;			A	K	H	H	
• dat het steeds noodzakelijk is om de hulpdiensten te verwittigen bij een bloeding met ernstig bloedverlies.			A	K	H	H	
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen:	A	K	H	H	H		
• de bloedneus stelpen op een correcte manier;							
• een drukverband aanleggen [techniek].				K	H	H	
Attitudes							
• De leerlingen zien het belang in van het snel stoppen van een bloeding.		A	K	H	H		
LETSEL AAN BOTTEN, SPIEREN OF GEWRICHTEN							
Kennis							
De leerlingen:		A	K	H			
• weten dat ze een lichaamsdeel dat ze ernstig pijn hebben gedaan, niet meer mogen bewegen;							
• kennen drie mogelijke letsels aan het bewegingsstelsel (verstuing, ontwrichting, breuk);			A	K	H	H	
• herkennen een letsel aan botten, spieren of gewrichten;			A	K	H	H	
• kennen het onderscheid tussen een open en een gesloten letsel.					K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen:				A	K	H	H
• een licht letsel aan botten, spieren of gewrichten correct verzorgen;							
• een kruisverband correct aanleggen aan een hand en aan een voet [techniek];				A	K	H	H
• hulp verlenen aan een slachtoffer met een open breuk.					K	H	H
Attitudes							
<i>Cfr. Attitudes algemene leerlijn</i>							
VERGIFTIGING							
Kennis							
De leerlingen kennen:				A	K	H	H
• de symptomen van een vergiftiging;							

A = Aanzetten tot K = Kennen/kunnen H = Herhalen	KO	1 ^e gr LO	2 ^e gr LO	3 ^e gr LO	1 ^e gr SO	2 ^e gr SO	3 ^e gr SO
• enkele oorzaken van een vergiftiging (alcohol, drugs, giftige producten ...) en hoe deze voorkomen kan worden;				A	K	H	H
• het gevaar van CO-vergiftiging;				A	K	H	H
• enkele oorzaken van CO-vergiftiging en hoe deze voorkomen kan worden;				A	K	H	H
• het nummer van het Antigifcentrum;				A	K	H	H
• gevaarlijke producten (in functie van vergiftiging door inslikken).	A	A	K	H	H		
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen:							
• informatie verzamelen over de aard en de ernst van de vergiftiging;				A	K	H	H
• contact opnemen met het Antigifcentrum;				A	K	H	H
• de instructies van het Antigifcentrum opvolgen.				A	K	H	H
Attitudes							
<i>Cfr. Attitudes algemene leerlijn</i>							
De leerlingen zijn zich bewust van:							
• het belang van het inschatten van eigen veiligheid, van het slachtoffer en de omstanders in het geval van CO-vergiftiging;					K	H	H
• het gevaar van onderkoeling bij een dronken persoon.						K	H
VERDRINKING							
Kennis							
De leerlingen kennen:							
• weten hoe ze zich veilig kunnen gedragen in de nabijheid van een (zwem)bad, vijver of open water;	A	K	H	H			
• weten dat veilig gedrag in en nabij een (zwem)bad, vijver of open water verdrinking kan voorkomen;	A	K	H	H			
• kennen de risico's van onveilig gedrag in en nabij een (zwem)bad, vijver of open water;	A	K	H	H	H		
• kennen het verschil tussen een droge en een natte redding;				A	K	H	H
• weten dat ze voorrang moeten geven aan een droge redding;				A	K	H	H
• kennen de risico's van een natte redding.				A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen zich veilig gedragen in en nabij een (zwem)bad, vijver of open water.	A	K	H	H	H		
<i>Cfr. Vaardigheden reanimeren en defibrilleren</i>							
Attitudes							
<i>Cfr. Attitudes algemene leerlijn</i>							

Eerste hulp in het gezondheidsbeleid van de school

Situering

Als schoolteam is het belangrijk om een gemeenschappelijke visie te ontwikkelen op het integrale gezondheidsbeleid van de school. De website www.gezondeschool.be³ kan je helpen om gezondheidsacties te integreren in de hele schoolwerking. Hoe de school dit gezondheidsbeleid invult, behoort tot de pedagogische vrijheid. De school kan aandacht schenken aan voldoende beweging voor de leerlingen en het personeel, een gezond aanbod van drank en tussendoortjes, het welbevinden van leerlingen ... Ook veiligheid, preventie en eerste hulp passen binnen dit beleid. De ontwikkelingsdoelen en eindtermen bieden duidelijke aanknopingspunten voor de integratie van preventie en eerste hulp in het gezondheidsbeleid.

	LEERLING (+ prioritaire of risicogroepen)	KLAS	SCHOOL (alle leerlingen en hun leefomgeving binnen de school)	OMGEVING BUITEN DE SCHOOL (bv. ouders, vrienden, gemeentebestuur, winkels rond de school, fietspaden, schooloverschrijdend ...)
EDUCATIE				
OMGEVINGS-INTERVENTIES				
AFSPRAKEN EN REGELS				
ZORG EN BEGELEIDING				

Strategieën

Een gezondheidsbeleid bestaat uit vier strategieën en werkt acties uit op verschillende niveaus. Er zijn activiteiten die zich richten op de individuele leerling, de klas, de school of de omgeving buiten de school. Om een kwaliteitsvol gezondheidsbeleid op school uit te werken, is een afgewogen mix van de verschillende strategieën en niveaus noodzakelijk om duurzame effecten te creëren.

Hoe ga je te werk?

Met eenmalige acties rond eerste hulp bereik je niet zo veel. Hoe pak je het uitwerken van een samenhangend eerstehulpbeleid dan aan? Hiervoor moet je werken vanuit de **vier preventiestrategieën**:

- educatie
- omgevingsinterventies
- afspraken en regels
- zorg en begeleiding.

Vier preventiestrategieën

1. Educatie

Een eerste strategie om een gezondheidsbeleid rond eerste hulp vorm te geven is educatie. Dit betekent inhouden rond eerste hulp actief aanbrenge: kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes; en dit op alle niveaus.

Volgende vragen bieden hulp bij het invullen van het luik educatie in de gezondheidsmatrix:

- Wat verstaan we onder eerstehulpeducatie in de klas? Is er een meerjarenplan? Zit eerstehulpeducatie vevat in projectweken? Maken leerkrachten leerlijnen op?
- Maken we schoolpersoneel eerstehulpvaardig?
- Bieden we mogelijkheden aan ouders om een eerstehulpopleiding te volgen?
- Wat doen we rond het thema eerste hulp in de les, op opendeurdagen, schoolfeesten ...?
- Is er een samenwerking met de plaatselijke Rode Kruisafdeling voor oefenmateriaal of lesgevers?

2. Omgevingsinterventies

Het creëren van een gezonde leer- en leefomgeving gebeurt in de schoolpraktijk door de invoering van omgevingsinterventies voor eerste hulp. Het gaat hierbij om een bewuste (her)inrichting van de fysieke omgeving (schoolinfrastructuur en -inrichting, beschikbaarheid van materialen, voorzien van activiteiten) en het actief werken aan een sociaal klimaat (schoolklimaat en voorbeeldfunctie van het schoolpersoneel).

Volgende vragen bieden hulp bij het invullen van het luik omgevingsinterventies in de gezondheidsmatrix:

- Zijn er risico's of gevaren in de klas, de school of de omgeving buiten de school?
- Zijn er plaatsen in de school waar extra veiligheidsmaatregelen nodig zijn?
- Zijn de veiligheidsregels tijdens de lessen eerste hulp gekend?
- Is er steeds eerstehulp materiaal voorzien bij één- of meerdaagse uitstappen?
- Wie is de verantwoordelijke voor het eerstehulplokaal en -materiaal? Wie vult dit aan?
- Beschikt de school over een preventieadviseur of contactpersoon veiligheid en preventie?
- Zijn er medewerkers opgeleid om eerste hulp te verlenen?
- Zijn kinderen met specifieke noden (diabetes, allergieën, epilepsie ...) gekend?
- Als leerlingen moeten kunnen reanimeren, moeten leerkrachten dat dan ook kunnen?

3. Afspraken en regels

Binnen een gezondheidsbeleid zijn afspraken en (formele en informele) regels noodzakelijk. Deze afspraken kunnen beperkend of stimulerend zijn. Het is belangrijk dat regels en afspraken gepaard gaan met transparante procedures en een consequente houding van het team ten aanzien van de naleving ervan.

- Is er een aanspreekpunt voor eerstehulpverlening? Weten de leerlingen en het schoolteam bij wie ze moeten zijn?
- Worden er in de klas speciale afspraken gemaakt rond veiligheid?
- Zijn er afspraken rond eerstehulp materiaal bij één- of meerdaagse uitstappen: wie zorgt voor het materiaal, wie is het aanspreekpunt ter plaatse?
- Zijn er afspraken met het CLB over risicobeheersing en opvolging van ongevallen op school?
- Wat zijn de afspraken in verband met verkeersveiligheid in de schoolomgeving? Worden ouders hier ook bij betrokken?
- Staat er iets over eerste hulp en veiligheid in het schoolreglement?

4. Zorg en begeleiding

De school voorziet ook best zorg en begeleiding voor risicoleerlingen en risicodoelgroepen. Het gaat hierbij om een goede organisatie en invulling van begeleidingstrajecten en vroegtijdige detectie van problematieken.

- Is er een speciale zorg voor kinderen met diabetes, epilepsie ...?
- Wordt er tijd vrijgemaakt om ongevallen te bespreken met de leerlingen of met de collega's?

De gezondheidsmatrix

De gezondheidsmatrix kan door de school binnen de kwaliteitscirkel voor de gezondheidswerking gebruikt worden als een ondersteunend instrument. Wanneer je als schoolteam acties in het kader van veiligheid, preventie en eerste hulp uitwerkt, is het belangrijk om na te gaan op welke niveaus deze acties gericht zijn. Zo zijn er activiteiten of projecten die zich richten naar individuele leerlingen, andere richten zich naar een klas, de hele school of de school en haar omgeving.

Al deze projecten breng je onder in de gezondheidsmatrix. Op deze manier kan je de bestaande schoolwerking over het gezondheidsthema veiligheid, preventie en eerste hulp inventariseren, anderzijds kan je nagaan welke acties nog ondernomen moeten worden om tot een samenhangend eerstehulpbeleid te komen.

Materiaal Rode Kruis-Vlaanderen

Zoals eerder gesteld, geeft een leerlijn aan hoe leerlingen voor een bepaald leergebied kunnen komen tot het realiseren van de eindtermen. De leerlijn eerste hulp wil dan ook een kapstok bieden aan leerkrachten om aan ontwikkelingsdoelstellingen en eindtermen een concrete invulling te geven. De leerlijn eerste hulp wil met andere woorden een praktisch instrument zijn waar leerkrachten of scholen meteen mee aan de slag kunnen gaan. De leerlijn blijft natuurlijk een theoretisch gegeven, en is niet 'kant en klaar'. Daarom ontwikkelde Rode Kruis-Vlaanderen een volledig gamma aan eerste hulppublicaties voor kinderen, jongeren en leerkrachten. Zo kunnen leerkrachten snel en gemakkelijk aan de slag.

Aanbod voor het onderwijs

Op www.rodekruis.be/onderwijs vind je een overzicht van de lesmaterialen over eerste hulp die Rode Kruis-Vlaanderen specifiek aanbiedt voor het onderwijs. Het gaat om werkboeken, handleidingen en diverse ondersteunende materialen. Zo ontwikkelde Jeugd Rode Kruis een gamma aan eerste hulppublicaties voor kinderen en jongeren - een per graad van het lager en secundair onderwijs - met bijhorende werkboeken. Elke eerste hulppublicatie duurt twee à drie uur, en omvat de voornaamste eerste hulponderwerpen. De bijhorende werkboekjes ogen aantrekkelijk, en bieden via tekst, foto's en leuke oefeningen een basiskennis aan eerste hulp aan voor je leerlingen.

Wil je uitgebreide eerste hulp cursussen geven in je klas? Kies dan voor het werkboek *Helpertje* of *Junior Helper*. Om jou als leerkracht te ondersteunen bij het geven van eerste hulplessen, zijn er ook uitgebreide handleidingen ter beschikking. Deze bieden je lesdoelstellingen, eindtermen, achtergrondinformatie, activerende werkvormen en een schat aan bijlagen zoals foto's, tekeningen en werkblaadjes. Via het online Eerste hulpweb kan je bijkomend lesmateriaal downloaden. De boeken *Help! Eerste hulp voor iedereen*, *Reanimeren en defibrilleren* en *Eerste hulp voor leerkrachten* of de affiches over eerste hulpthema's maken het aanbod helemaal af.

Je kan alle producten uit de onderwijscatalogus bestellen via de webshop van Rode Kruis-Vlaanderen: www.rodekruis.be/webshop, waar je tevens de prijzen en enkele inlijxemplaren kan vinden. In de webshop en op www.jeugdredokruis.be zijn ook het ruim aanbod aan andere materialen te vinden. Rode Kruis-Vlaanderen biedt bijvoorbeeld lespakketten aan over diverse thema's: over bloed en bloed geven, over internationale thema's (aardbevingen, overstromingen ...).

Train the Trainer-opleidingen

Wil jij als leerkracht alles leren om daarna jouw leerlingen eerste hulp aan te leren? Volg dan één van onze Train the Trainer-opleidingen. Rode Kruis-Vlaanderen biedt opleidingen specifiek voor leerkrachten uit het kleuteronderwijs, lager onderwijs, secundair onderwijs en hoger onderwijs aan. Tijdens deze opleidingen krijg je niet enkel zelf een aantal eerste hulp technieken onder de knie, maar maak je ook kennis met een waaier aan speelse en leuke didactische werkvormen waardoor je na het volgen van deze opleiding aan de slag kan met het onderwijzen van eerste hulp in de klas.

Colofon

Redactie

© Jeugd Rode Kruis
© Rode Kruis-Vlaanderen

Fotografie

Frank Toussaint

Vormgeving

Rode Kruis-Vlaanderen

Copyright

Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, hier onder meer inbegrepen fotokopie, microfilm, opname, druk, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van Rode Kruis-Vlaanderen.

Correspondentieadres

Rode Kruis-Vlaanderen, Motstraat 40, 2800 Mechelen, onderwijs@rodekruis.be

Verantwoordelijke uitgever

Philippe Vandekerckhove, Motstraat 40, 2800 Mechelen

De leerlijn eerste hulp is een uitgave van vzw Vormingsinstituut Rode Kruis-Vlaanderen, Motstraat 40, 2800 Mechelen.

Aansprakelijkheid

Rode Kruis-Vlaanderen stelde deze publicatie met de grootste zorg samen. Toch dient deze publicatie enkel als hulpmiddel bij het leren van de juiste eerste hulp. Ze vervangt dus niet de tussenkomst van gespecialiseerde hulp. Raadpleeg bij twijfel steeds deskundige hulp. Deze publicatie heeft niet als doel enig juridisch advies te verstrekken, noch streeft deze publicatie volledigheid na wat betreft de relevante juridische aspecten van eerste hulp. Rode Kruis-Vlaanderen kan niet aansprakelijk worden gesteld in geval van schade die voortkomt uit het onjuist gebruik van, of enige fout in de informatie en de inhoud van deze publicatie.

Uitgave

Herziene uitgave september 2023

2023_099

